

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

ТЕРЕМЦОВА Олена Миколаївна - студентка юридичного факультету за ОКР «Магістр права «HUMAN RIGHTS» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 316.346.32-053

В статті розглядається актуальний питання права на життя, як неотчуждаємої частини кожного людини. Початком всіх особистих нематеріальних прав людини є право на життя. Актуальним питанням залишається право на життя і момент початку зачаття даної людини.

Ключові слова: право на життя, права людини, існування людини, початок існування людини, ембріон, плід.

Право на життя злишається головним та основним правом кожної людини. Без забезпечення права на життя не може бути й мови про будь – які інші права і свободи будь – якої людини, особи, громадянина. Право на життя відкриває перелік особистих немайнових прав людини і громадянина. Дане право є абсолютною цілісністю світової цивілізації, оскільки всі інші права втрачають сенс і значення під час випадку загибелі людини або її смерті. По суті справи, всі інші права, так чи інакше, об'єднуються навколо даного права [5]. Конвенцією про права дитини 1989 року визначено: «Кожна дитина має невід'ємне право на життя» [3]. Конституція України в статті 27 закріпила право людини на життя та зобов'язалася захищати це право [1].

Проте, спірним є питання: з якого саме моменту виникає захист права на життя? Складність вирішення проблеми про початок життя полягає ще й у тому, що народження людини, з якою право пов'язує початок життя, являє собою не одно-

ментний акт, а тривалий процес, кожен відрізок часу якого можна розцінювати як свідчення появи людини і початку людського існування.

Аналізуючи Цивільний кодекс України можна дійти до висновку, що право на життя виникає з моменту народження [2, Ст.269] «Поняття особистого немайнового права. Особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом.» Але ж відповідно до статті 27 Закону України «Про статус та соціальний захист громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [4] до дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, належать неповнолітні діти, які евакуйовані із зони вітчуження, зокрема діти, які на момент евакуації перебували у стані внутрішньоробного розвитку, та ЦКУ «Стаття 1222. Спадкоємці. Спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини.», отже, спадкоємцем може бути ненароджена дитина, це означає наділення обмеженою правоздатністю і присвоєння статусу «суб'єкта права» ненародженій дитині.

Також слід згадати, що частиною 6 статті 281 Цивільного кодексу України, а саме про право жінки на штучне переривання вагітності, аналізуючи статтю 1222, ми дійшли до висновку, що ненародженна дитина наділена правоздатністю, отже, виникає

питання, як протлумачити право жінки на аборт, якщо законодавство охороняє право ембріона на життя, здоров'я і навіть його майнові права. Тому для вирішення даного питання та уникнення колізій слід встановити обмежену правоздатність ненародженої дитини на законодавчому рівні.

Щодо визначення початкового моменту життя, який, на відміну від кінцевого, за законодавством не визначено, у юридичній науці склалися різні підходи, які загалом можна розділити на три групи: момент зачаття, момент народження, момент відокремлення тіла дитини від тіла матері.

Відповідь на це питання залежить від того, що ми розуміємо під поняттями «життя», «право людини на життя», «людина». Конституції розвинених країн світу передбачають статті саме про право людини (не плода, не ембріона) на життя. Оскільки йдеться про суб'єктивне право, то термін «життя» слід тлумачити, виходячи з потреб права, враховуючи його біосоціальну сутність. Якщо розглядати життя лише як біологічний процес, то воно починається з моменту зачаття, і тоді йдеться про плід чи ембріон. Незважаючи на те, що зачата дитина, як пише М. Н. Малєїна, у майбутньому може стати суб'єктом права, навряд чи слід розглядати її як володаря правоздатності та інших суб'єктивних прав ще до народження [8, с.24]. Інші відомі вчені дотримуються й такої думки, що суб'єктивні права можуть виникнути лише в суб'єкта, який реально існує. Є твердження, що суб'єктом права може стати лише людина, яка народилася. Врахування в чинному законодавстві періоду утробного розвитку плода не є передумовою визнання правосуб'єктності людини з моменту зачаття. А створення ефективного механізму захисту прав ненародженої дитини не слід сприймати як конституційне закріплення виникнення правосуб'єктності з моменту зачаття.

Якщо початком життя вважати момент зачаття, то слід урахувувати таке: терміни «ембріон», «плід» не можуть бути використані в праві, вони матимуть лише медичне значення. Замість понять «ембріон», «плід», слід уживати термін «людина», оскільки йдеться про право людини на

життя; проблемним буде чітке визначення початку життя, тобто моменту зачаття, що є важливим у праві; розширення часових меж права на життя означатиме повну заборону абортів, що призведе до їх криміналізації та зростання кількості дітовбивств; багато вчених пропонують здійснювати охорону людського життя з моменту зачаття й при цьому робити штучне переривання вагітності за медичними показниками. Очевидно, це спричинить зростання кількості службових злочинів та злочинів у сфері медичного обслуговування.

Слід звернути увагу на медичний критерій смерті людини – «смерть мозку». За аналогією до цього твердження можна припустити, що якщо кінець життя людини фіксується з моменту смерті мозку, то і початок життя людини ми повинні пов'язувати з початком функціонування мозку. У зв'язку з тим, що у 6-ти тижневому розвитку плоду реєструється електрофізіологічна активність стовбура мозку, цей час можна прийняти за час початку життя людини.

Ці аргументи не дають змоги погодитися з тезою про те, що початковим моментом права людини на життя слід вважати момент зачаття. Однак створення ефективного механізму захисту ненародженої дитини є одним з обов'язків держави згідно з міжнародно-правовими актами та має належати до пріоритетних напрямів діяльності держави в цій сфері.

Аналізуючи другий абзац частини 6 статті 281 Цивільного кодексу України, можна стверджувати, що законодавство охороняє право ненародженої дитини на життя, починаючи з дванадцятого тижня вагітності, але ж слід зазначити, що це право охороняється виключно в аспекті абортів.

Проаналізувавши міжнародне законодавство, ми можемо спостерігати процес охорони життя ембріона. Так, за законодавством США передбачено досить незнайомий процес для України – *Rights of Fetus Versus Mother* [11]. У кількох державах, у тому числі штат Вісконсін, Міннесота, Оклахома і Південна Д'акота, є закони, які обмежують дії вагітних жінок, якщо правоохоронні органи визначають їх участь у наркоманії. Закони, названі «кокаїн мама

акт» (the cocaine mom act') в штаті Вісконсін, призначені для захисту майбутньої дитини, але насправді підняли значні етичні проблеми більш темної лінії між правами жінки і прав її плоду.

Федеральний судовий процес кидає виклик світові Вісконсін, який дозволяє насильницьке утримання вагітних жінок, що вживають заборонені наркотичні засоби або алкоголь «важкого ступеня» і не буде приймати лікування. Закон відомий за назвою як «кокаїн мама акт».

Закон було прийнято в 1988 році, повідомляє New York Times. У Міннесоті, Оклахомі і Південній Дакоті також закони, які надають владі право обмежувати вагітних жінок на зловживання психотропних, наркотичних речовин або сильнодіючого алкоголю, як зазначається у статті. Багато інших держав підтримали дану пропозицію – змусити жінок за програмою лікування, або покарати їх за вживання наркотиків, під захистом дітей, цивільного арешту або кримінального законодавства.

Штатом Алабама було застосовано закон із зазначенням як «хімічна загроза для дітей», розроблений, щоб захистити дітей від лабораторного дослідження. Як приклад, було притягнуто до відповідальності близько 100 жінок, чий діти дали позитивний результат на наркотики. Закон примусив кількох матерів, наркозалежних відправити до в'язниці. Раніше цього року, Верховний суд Алабами підтримав використання закону з моменту зачаття.

Більшість людей скаже, що вони повинні бути тими, хто вирішує, які саме ліки приймати чи не приймати (або дати своїм дітям). Але це останнє що є тривожною тенденцією, коли людям погрожували в'язницею за відмову прийняти певні ліки, навіть якщо вони не вчинили жодних злочинів.

Питання про права плоду на порівняння з правами його матері є спірним. У США була найгучніша справа стосовно захисту права ненародженої дитини. Так, вагітна міс Белтран описала своєму лікарю всі наркотичні та алкогольні засоби, які вона приймала до вагітності та під час вагітності. Лікар та соціальні робітники звинуватили її в

діях, які можуть спричинити загрозу для її дитини, на судовому засіданні її плоду був призначений опікун. Тобто ще ненароджена дитина мала свого адвоката, який захищав право плоду на життя.

Тобто за законодавством деяких штатів, якщо у вагітної жінки в організмі будуть знайдені психотропні або наркотичні речовини чи значна кількість алкоголю і спеціальна комісія визнає, що це може спричинити шкоду дитині, то ще ненародженій дитині буде призначений опікун в судовому порядку, а мати мають відправити на примусове лікування.

Цей закон є дуже актуальним для нашої країни, оскільки дуже багато вагітних жінок вживають алкоголь та психотропні речовини, що в подальшому спричиняє проблеми зі здоров'ям у їхніх дітей, а згодом й позбавлення батьківських прав цієї матері. Але з позбавленням батьківських прав цю проблему неможливо вирішити, батьки й надалі вживають алкоголь і інші засоби, що можуть зашкодити майбутній дитині.

Отже, слід законодавчо визначити момент права ненародженої дитини на життя та створити механізм захисту цього права на законодавчому рівні.

Література

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (Відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30, ст. 141); {Текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 08.12.2004}; –Тлумачення від 25.01.2012, підстава v003p710-12. – Режим доступу: –<http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Цивільний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV Документ 435-15, чинний, поточна редакція. – Редакція від 06.11.2014, підстава 1206-18. – Режим доступу: –<http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Дата підписання Україною: 21.02.90 р. Дата набуття чинності для України: 27.09.91 р. Дата ратифікації: 27.02.91 р. //Резолюція від 21 грудня

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається актуальне питання права на життя як невід'ємної частини кожної людини. Початком всіх особистих нематеріальних прав людини є право на життя. Актуальним питанням залишається право на життя і момент відліку зародження даного права.

1995 року № 50/155, Статус (станом на 16 вересня 2010 року) – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

4. Закон України Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи від 28.02.1991 № 796-ХІІ. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua>.

5. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2013. – 520 с. ISBN 966-313-007-5

6. Малейна М.Н. Личные неимущественные права граждан (Понятие, осуществление, защита). Автореф. дисс. на соискание уч. ст. доктора юрид. наук. – М., 1997. – 213 с.

SUMMARY

The article discusses the actual question of the right to life, as an integral part of every person. The beginning of all immaterial personal rights have the right to life. Important issue is the right to life and the time frame of origin of the right.

7. Малейна М.Н. О предмете гражданского права // Государство и право. – 2001. – № 1. – С. 25

8. Малейна М.Н. Личные неимущественные права: понятие, осуществление и защита. – М., Статут. 2001. – 438с.

9. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с. – ISBN 5-89285-003-Х

10. Термінологічний словник. Module: < Start Here >; Діяльність: TermsVocabulary. – Режим доступу: <http://udec.ntu-kpi.kiev.ua>.

11. The Anti-Drug Abuse Act of 1988, enacted November 18, 1988, //MAGAZINE ARTICLE By McCaffrey, Barry R. The New Crisis, Vol. 105, № 4, September/October 1998.